

Strijdplan tegen femicide

D66

Strijdplan tegen femicide

In Nederland wordt er elke 8 dagen een vrouw vermoord.¹ In meer dan de helft van de gevallen is de dader een partner of ex-partner. Pijnlijk cijfers, waar een wereld van leed achter schuil gaat. Want deze moorden volgen vaak op een lange periode van fysiek of psychisch geweld. De groep vrouwen die daar mee te maken heeft is nog veel groter. Voor hen is onveiligheid geen ver van hun bed show maar dichtbij hen thuis.

Vaak wordt over deze moorden gesproken in termen als ‘familiedrama’ en ‘geweld in de relationele sfeer’, of het wordt afgedaan als eerwraak. Deze termen verhullen dat het gaat om moorden gepleegd door mannen die vrouwen als hun bezit zien of in relaties waar sprake is van een scheve machtsbalans. En dat die mannen in alle lagen van onze samenleving voorkomen. Dat past niet in het zelfbeeld dat we hebben als maatschappij, waar we gelijkwaardigheid tussen man en vrouw hoog in het vaandel hebben staan. We zien het in de haat online², in de cijfers van seksueel geweld³ en dus ook in de moord op vrouwen, ofwel femicide. In Frankrijk en Spanje gaan mensen er de straat voor op, terwijl de cijfers hier hoger liggen dan daar.⁴

Het zorgelijke is dat vrouwenhaat hier onder invloed van conservatieve krachten juist lijkt toe te nemen. Het bekendste voorbeeld daarvan is de Amerikaans-Britse influencer Andrew Tate, die vindt dat vrouwen eigendom zijn van mannen. De NOS vroeg ruim 4000 Nederlandse Jongeren hoe zij tegen de influencer aankijken.⁵ Ruim 1000 van hen gaven aan het (deels) met Tate eens te zijn. Acht procent deelt zijn stelling dat “als je jezelf in een positie brengt om verkracht te worden, dat ook deels je eigen verantwoordelijkheid is.” Ook in de Nederlandse politiek vindt deze nieuwe stroming vrouwenhaat weerklank. De fractievoorzitter van Forum voor Democratie noemt Tate een ‘moedige criticus’ en een ‘crypto-FVD’er.⁶ Niet geheel verrassend van de partijleider van Forum voor Democratie, die zich al eerder uitsprak tegen de financiële onafhankelijkheid van vrouwen.⁷ Maar ook een politicus als Geert Wilders die een collega-politica consistent voor heks uitmaakt draagt bij aan de haat richting vrouwen.

D66 zet zich in voor een Nederland waarin vrouwen en mannen daadwerkelijk gelijkwaardig zijn en vrouwenhaat wordt bestreden. We spreken ons uit tegen politici die seksisme aanjagen en tegen politieke partijen die zwaarbevochten vrouwenrechten terug willen draaien. Maar er is meer nodig. De overheid moet met concrete maatregelen komen om vrouwenhaat op jonge leeftijd te voorkomen. Vrouwen die slachtoffer worden van onderdrukking, stalking en geweld moeten beter worden geholpen en daders moeten effectiever worden gestraft.

Waar hebben we het over?

Er bestaat discussie over de term femicide. Simpel gezegd gaat het om mannen die vrouwen doden om hun vrouw-zijn.⁸ Die definitie doet echter niet geheel recht aan de uiteenlopende motieven die daders kunnen hebben. Daarnaast is het voor het voorkomen van femicide vooral belangrijk wat daaraan voorafgaat. Daarom richt D66 zich in dit plan op het geheel van haat, dwang en geweld richting vrouwen, dat voortkomt uit een ongelijke machtspositie tussen mannen en vrouwen, en in het ergste geval kan leiden tot moord.

In de hulpverlening worden verschillende elementen die voorafgaan aan femicide gevat in de term intieme terreur of dwingende controle. "Intieme terreur is een ernstige vorm van partnergeweld en kenmerkt zich door een patroon van controle en dwang. Dit kan zich uiten in het isoleren, vernederen, intimideren van de partner tot ernstig fysiek geweld en seksueel geweld. Ook kan het gaan om controle van de financiën en dreigementen (tegen het slachtoffer, de kinderen of huisdieren)."⁹ Bijna 5% van de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder gaf aan in het voorgaande jaar dwingende controle te hebben ervaren (ruim 680 duizend personen). Dwingende controle is een vorm van huiselijk geweld waarbij één persoon de ander (de partner of een ander gezins- of familielid) sterk domineert, sociaal controleert, intimideert, bedreigt en/of diens zelfstandigheid wegneemt. In sommige gevallen is dit een voorbode van fysiek geweld of in het uiterste geval femicide.

Al deze vormen van intieme terreur zouden bij hulpverleners de alarmbellen moeten doen afgaan, maar worden in de praktijk nog te weinig herkend, als slachtoffers hun weg al naar hulpverlening weten te vinden. Daarin schiet het beleid nu te kort.

Beleid schiet te kort

Als we femicide willen voorkomen, moeten we dus de intieme terreur die daaraan vooraf gaat erkennen en herkennen. Daar gaat het nu nog te vaak fout. Slachtoffers weten lang niet altijd hun weg naar hulpverlening te vinden, minder dan 1 op de 10 slachtoffers van stalking door een ex-partner meldt zich bij de politie.¹⁰ Wanneer slachtoffers zich wel melden, wordt intieme terreur niet altijd door hulpverleners op de goede manier opgepakt of onderschat. Wanneer het niet wordt herkend en slachtoffers melden zich, bijvoorbeeld bij de politie of bij Veilig Thuis, wordt die melding niet juist geregistreerd. Terwijl het eerste contact juist bepalend is voor alle acties die daarop volgen.

Hoe dat mis kan gaan werd het meest pijnlijk duidelijk in de zaak van Hümeyra. Toen zij zich meldde bij de politie en werd doorverwezen naar Veilig thuis, werd haar zaak geregistreerd als eengerelateerd geweld. “Hierdoor krijgt het vanaf het eerste moment niet de juiste aandacht en richt Veilig Thuis zich onvoldoende op de bescherming van Hümeyra” concludeert de inspectie Justitie en Veiligheid achteraf.¹¹ Ook de politie, het OM en het Veiligheidshuis hebben onvoldoende aandacht gehad voor de bescherming van Hümeyra.

Het is dan ook teleurstellend dat de minister van Justitie en Veiligheid, gevraagd naar een aanpak voor femicide, in de reflex schiet van benoemen wat zij allemaal al doet om eengerelateerd geweld te bestrijden. Intiem terreur gaat over alle vormen van dwingende controle: psychisch, emotioneel, fysiek en seksueel geweld. Als die niet als zodanig herkend en geregistreerd worden, worden ook niet de juiste vervolghandelingen ingezet om vrouwen veilig te houden. Het vraagt dan ook om een aanpak waarbij breed naar gender gerelateerd geweld wordt gekeken. Nederland heeft zich daar ook aan gecommitteerd in het Verdrag van Istanbul.

Gebrek aan kennis leidt bij hulpverlening leidt dus tot gebrek aan dossieropbouw, en gebrek aan dossieropbouw leidt weer tot problemen in de rechtszaal.

Wanneer rechters in echtscheiding zaken onvoldoende zicht hebben op het geweld in een relatie dat eraan voorafgegaan is, zijn zij ook niet in staat de juiste beschermingsmaatregelen te treffen voor het slachtoffer van partnergeweld. Zelfs wanneer die dossiers wel aanwezig zijn, hebben rechters soms eenzijdig oog voor het familierecht en het belang dat kinderen de gewelddadige ex-partner blijven zien, maar onvoldoende voor de veiligheid van het slachtoffer en het kind. Naar schatting is in meer dan de helft van de gevallen waar een scheiding escaleert in geweld, sprake van voortzetting van eenzijdig (ex-)partnergeweld.¹² Een schrijnend voorbeeld was de zaak in Rotterdam, waar een vrouw na vertrek bij haar partner zes keer aangifte had gedaan. De geweldsdreiging was bekend bij het centrum huiselijk geweld en kindermishandeling en er was een veiligheidsplan opgesteld. Toch vond de familierechter dat er contact moest komen tussen vader en kind. Dat stelde ook de moeder bloot aan contact, die later door haar ex-partner in haar hoofd werd geschoten.

Voorstellen

Als we femicide willen voorkomen en gewelddadige relaties willen bestrijden, moeten we dus ons beleid verbeteren, van de eerste melding bij de politie, tot de registratie bij Veilig Thuis, tot de behandeling in de rechtszaal. Daarom doet D66 de volgende voorstellen.

Preventie

Het voorkomen van femicide begint bij het tegengaan van genderongelijkheid in de samenleving. Via de Emancipatienota¹³ en het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld¹⁴ worden daarin belangrijke stappen gezet. Toch is er specifiek voor bewustwording over femicide meer nodig. Voor potentiële daders, slachtoffers én omstanders is het van belang te weten wat de voorbodes zijn. Fysiek geweld is voor veel mensen al een alarmbel, maar veel minder bekend is wat psychisch geweld voor impact kan hebben en hoe het een voorbode van fysiek geweld en femicide kan zijn.

- Daarom dient in de geplande campagne tegen huiselijk geweld, psychisch geweld een expliciet onderdeel te worden als voorbode van fysiek geweld en femicide

Naast brede bewustwording is het van belang specifiek te kijken naar jongeren. Een mooi voorbeeld van een heel gericht initiatief is de samenwerking tussen de datingapp Tinder en het Centrum Seksueel Geweld (CSG), met een campagne binnen de applicatie en een knop die linkt naar het CSG. Date-geweld kan ook een voorloper zijn van ernstiger geweld en zelfs femicide.¹⁵

- Daarom stelt D66 een educatieve campagne over gendergelijkheid en vrouwenhaat gericht op jongeren, naar voorbeeld van de campagne op Tinder over seksueel geweld. D66 roept het kabinet op de leiding te nemen in de totstandkoming van soortgelijke samenwerkingen.¹⁶

Slachtoffers en hulpverlening

Intieme terreur kan een voorbode zijn van fysiek geweld of femicide, maar wordt vaak onvoldoende herkend en erkend door bijvoorbeeld hulpverleners,

jeugdzorgmedewerkers, politieagenten, buurtwerkers en op scholen. Ook bij het brede publiek is dit niet genoeg bekend waardoor het ook niet gesignaleerd wordt door de omgeving en ook door het slachtoffer zelf. Investeer in het herkennen van psychisch geweld.¹⁷

- De inhoud van de factsheet 'Intieme terreur' dient opgenomen te worden in de opleidingen van huisartsen, politieagenten, jongerenwerkers en andere hulpverleners die een signalerende functie kunnen vervullen
- Er dient een (al dan niet bestaande¹⁸) 24/7 bereikbare chatfunctie te komen waar slachtoffers laagdrempelig terecht kunnen voor hulp.

Ook binnen het strafrecht worden nu te vaak rode vlaggen die wijzen op een gewelddadige relatie en risico op femicide gemist.

- Het protocol bij de politie dient te worden aangescherpt. Laat de politie na het signaleren van rode vlaggen een screening-formulier invullen, om het gevaar op geweld in te schatten.¹⁹ Sinds de dood van Hümeýra dienen politiemedewerkers dat bij stalking al te doen, maar die werkwijze zou voor alle rode vlaggen van femicide moeten gelden. Veiligheid van het slachtoffer moet daarbij prioriteit krijgen boven strafrechtelijke vervolging: dat er nog onvoldoende bewijs is om een dader te vervolgen, betekent niet dat er onvoldoende signalen zijn om een vrouw bescherming te bieden.
- Zolang onderzoek naar de aparte strafbaarstelling van psychisch geweld loopt, dient het OM een handelingskader te ontwikkelen zodat vaker vervolgd wordt voor bestaande delicten die onder psychisch geweld worden geschaard (zoals stalking en bedreiging).
- Het moet veiliger en laagdrempelig worden om aangifte te doen, door de naam van degene die aangifte doet niet te vermelden of ervoor te zorgen dat een melding volstaat - zoals bij strafbare kindermishandeling

Daders en de rechtszaal

Naast meer actie binnen het strafrecht, dient ook binnen het familierecht meer aandacht te komen voor intieme terreur en (ex)partner geweld. In echtsscheidingszaken wordt (logischerwijs) vooral gekeken naar de belangen van het kind. Het risico daarbij is dat via rechten van het kind, een van de ouders wordt blootgesteld aan het geweld van de andere ouder, met mogelijk dodelijke afloop. D66 doet daarom de volgende voorstellen

- Wanneer er in een zaak een veiligheidsplan is opgesteld door Veilig Thuis, dient deze altijd expliciet betrokken te worden bij oordelen van de familierechter.
- Mediators in scheidingen dienen een vast protocol te volgen waarbij wordt gescreend op (ex-) partnergeweld
- Maak het mogelijk dat therapie middels gesprekken met ervaringsdeskundigen en plegers, als bijzondere voorwaarde bij een straf wordt opgelegd.²⁰ Ontwikkel daarbij specialistische behandelingen voor stalkers en plegers van huiselijk geweld.²¹
- Breidt het tijdelijk huisverbod uit naar 3 maanden en onderzoek de mogelijkheden van het bestuursrechtelijke tijdelijk huisverbod bij psychisch geweld

Eindnoten

1. CBS, Slachtoffers moord en doodslag in relatie tot de dader 2017-2021
2. 10% van alle tweets gericht aan vrouwelijke Tweede Kamerleden bevat haat of agressie
Diepgaande data-analyse van de online haat tegen vrouwelijke politici –
De Groene Amsterdammer
3. Jonge vrouwen zijn vijf keer zo vaak slachtoffer van seksueel geweld als mannelijke leeftijdsgenoten Seksueel misbruik Nederland de cijfers- Fonds Slachtofferhulp
4. Ook Nederland kent femicide, maar we gaan er niet de straat voor op (nos.nl)
5. Omstreden Andrew Tate ‘vaderfiguur’ voor sommige tieners (nos.nl)
6. 8 februari 2023, debat in de Tweede Kamer over de Europese top van 9 en 10 februari 2023
7. Woede en verbazing over standpunt Baudet over vrouwen, abortus en euthanasie | RTL Nieuws
8. Position paper Fonds Slachtofferhulp t.b.v. rondetafelgesprek Femicide d.d. 8 juni 2023
9. Factsheet ‘Intieme terreur’ | Factsheet | Huiselijk Geweld
10. Stalking door ex-partner - Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2022 | CBS
11. Rapport Inspectieonderzoek naar de aanpak van de stalking door Bekir E. | Rapport | Inspectie Justitie en Veiligheid (inspectie-jenv.nl)
12. Rechters negeren de dwingende controle van mannen over vrouwen (trouw.nl)
13. Emancipatienota 2022-2025 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
14. Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld | Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld | Rijksoverheid.nl
15. Causes and consequences of adolescent dating violence: a systematic review - PMC (nih.gov)
16. Daarbij valt de denken aan een samenwerking tussen de Orange the World campagne tegen geweld tegen vrouwen en meisjes en een social media platform

17. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-41c0519908fc07d7721421d3c68928f3c-5c74fcc/pdf>
18. Fier! heeft nu een goed functionerende chat, maar die is niet 24/7 bereikbaar
<https://www.fier.nl/chat>
19. Stalking - Bedreiging met de dood (richting slachtoffer of de kinderen of dreiging zelfdoding) - Wapenbezit of gebruik van wapens - Recent gewelddadig gedrag - Geweld tijdens zwangerschap - Gedwongen seks - Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt - Poging verwurging, verstikking of verdrinking - Extreme angst bij het slachtoffer dat haar leven of dat van de kinderen in gevaar is - Slachtoffer durft niet te spreken in de buurt van de partner en/of toont angst voor de partner - Toenemende escalatie van ernst en/of frequentie van geweld, Factsheet Intieme Terreur
20. Deze officier van justitie probeert geweld tegen vrouwen tegen te gaan.
'Sommige mannen zien hun vrouw als hun bezit' - NRC
21. Wordt nu door de Reclassering en het NIFP (Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie) ontwikkeld.